

Akademia Finansów i Biznesu Vistulaz siedzibą w Warszawie

Marcin Sienicki

Streszczenie rozprawy doktorskiej pt.: **„Analiza porównawcza absorpcji środków unii europejskiej przeznaczonych na rozwój przedsiębiorczości w województwach polski wschodniej oraz zachodniej”** przygotowanej pod kierunkiem promotora dr hab. Jolanty Zombirt prof. AFiB Vistula oraz promotora pomocniczego dr hab. Marty Götz prof. AFiB Vistula.

Przedmiotem badań niniejszej dysertacji uczyniono wpływ absorpcji środków unijnych na rozwój przedsiębiorczości, przyczyny i konsekwencje jej zróżnicowania.

Głównym celem rozprawy doktorskiej jest porównanie absorpcji środków UE przeznaczonych na rozwój przedsiębiorczości w województwach Polski wschodniej i zachodniej. Cel praktyczny stanowi sformułowanie rekomendacji pod adresem instytucji zajmujących się promowaniem przedsiębiorczości oraz podmiotów realizujących projekty współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w obszarze rozwoju przedsiębiorczości. Cele szczegółowe obejmowały zidentyfikowanie głównych kierunków wydatkowania środków unijnych przeznaczonych na rozwój przedsiębiorczości; określenie przyczyn i konsekwencji zróżnicowanej absorpcji funduszy polityki spójności UE w województwach Polski wschodniej i zachodniej; określenie zmian, jakie zaszły w poziomie rozwoju przedsiębiorczości w tych regionach, identyfikacja wskaźników pomiaru efektywności zarządzania funduszami UE oraz określenie związków między tempem zachodzących procesów rozwojowych a zaabsorbowanymi środkami unijnymi. Ważne było ustalenie, czy dzięki środkom unijnym doszło do zniwelowania różnic w rozwoju przedsiębiorczości między województwami wschodnimi i zachodnimi Polski.

Główne pytanie badawcze obejmowało trzy aspekty: Czy i w jakim stopniu absorpcja funduszy Unii Europejskiej stanowi czynnik rozwoju polskiej przedsiębiorczości? Od czego zależały różnice w absorpcji środków unijnych? W jakim zakresie absorpcja funduszy Unii Europejskiej oddziałuje na zniwelowanie różnic w rozwoju przedsiębiorczości między województwami wschodnimi i zachodnimi kraju?

Na potrzeby badań sformułowano hipotezę główną w brzmieniu: „Wyższa absorpcja funduszy Unii Europejskiej skutkuje wyższym poziomem przedsiębiorczości. Jednak różnice w tym zakresie między województwami Polski wschodniej i zachodniej wynikają z dotychczasowych opóźnień rozwojowych wschodniego regionu kraju, jakości zarządzania

funduszami unijnymi w poszczególnych województwach, warunków otrzymania wsparcia unijnego, nastawienia przedsiębiorstw do aktywności absorpcyjnej, do efektywnego wykorzystania otrzymanego wsparcia”. Hipoteza ta została zweryfikowana w toku badań.

Badania oparto na krytycznym studium literatury przedmiotu, analizie aktów prawnych, raportów, dokumentów dotyczących finansowania działań i pozyskiwania środków UE oraz opracowań, informacji z portali internetowych, danych statystycznych (GUS, PARP, MFiPR, Banku Danych Lokalnych, Mapy dotacji) i danych źródłowych podmiotów zajmujących się zarządzaniem programami operacyjnymi. Ocena wpływu polityki spójności na rozwój polskiej przedsiębiorczości została dokonana ponadto przy wykorzystaniu modelu EUImpactMOD, należącego do klasy modeli dynamicznej, stochastycznej równowagi ogólnej (DSGE - ang. *Dynamic Stochastic General Equilibrium*). Część wskaźników oszacowano za pomocą modułu ekonometrycznego, przy pomocy uogólnionych mieszanych modeli liniowych GLMM. W analizie statystycznej wyników wykorzystano statystyki opisowe, takie jak wartości średnie, odchylenia standardowe oraz mediany i zakresy dla zmiennych ilościowych. Po sprawdzeniu rozkładów przy pomocy wykresów kwantylowych *QQ-plot*, dla wybranych zmiennych badano za pomocą T-testu hipotezę o równości średnich porównywanych grup. Wskaźniki obrazujące wpływ środków unijnych na rozwój przedsiębiorczości w województwach Polski wschodniej i zachodniej poddano analizie, na podstawie której ustalono zmiany ich wartości w latach 2004–2020. W odniesieniu do badanego okresu przeanalizowano zmiany liczby nowopowstałych przedsiębiorstw, stopy bezrobocia, PKB oraz kondycji finansowej poszczególnych województw. W rezultacie możliwe było przedstawienie zmieniającej się w okresie 16 lat sytuacji społeczno-gospodarczej oraz realizacji na tym tle inicjatyw i przedsięwzięć na rzecz rozwoju przedsiębiorczości.

Ze względu na cele i zakres pracy badania oparte na regresji i metodach statystycznych uzupełniono badaniami ankietowymi wśród pracowników urzędów marszałkowskich oraz przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą na terenie pięciu województw Polski wschodniej i jedenastu zaliczanych do Polski zachodniej.

Badania potwierdziły słuszność głównej hipotezy badawczej. Wykazano, że wyższa absorpcja funduszy Unii Europejskiej skutkuje wyższym poziomem przedsiębiorczości. Jednak różnice w tym zakresie między województwami Polski wschodniej i zachodniej wynikają z dotychczasowych opóźnień rozwojowych wschodniego regionu kraju, jakości zarządzania funduszami unijnymi w poszczególnych województwach, warunków otrzymania wsparcia unijnego, nastawienia przedsiębiorstw do aktywności absorpcyjnej i do efektywnego wykorzystania otrzymanego wsparcia. Mimo podejmowanych działań w celu zniwelowania różnic

w rozwoju przedsiębiorczości między częścią wschodnią a zachodnią kraju, zwłaszcza w postaci napływu funduszy strukturalnych i innych instrumentów, nie zahamowano do końca pogłębiania się dysproporcji rozwojowych między regionami Polski, jednak różnice te diametralnie się zmniejszyły i nadal zmniejszają.

W toku badań ustalono, iż polskie przedsiębiorstwa (zwłaszcza z sektora MŚP) w ramach poszczególnych okresów programowych (2004-2006, 2007-2013, 2014-2020 i najnowszych wieloletnich ram finansowych 2021-2027) mogły i w dalszym ciągu mają szansę starać się o pozyskanie funduszy UE w celu zwiększenia zdolności inwestycyjnej, unowocześnienia oferty produktowej i technologicznej, poprawy konkurencyjności na rynku, spełnienia wymagań w obszarze ochrony środowiska oraz w dziedzinie badań (B+R) i szkoleń pracowników.

Polscy przedsiębiorcy korzystali z regionalnych programów operacyjnych (RPO), dedykowanych poszczególnym województwom. Otrzymali wsparcie głównie w formie dotacji, rzadziej kredytu czy pożyczki. Dotychczasowe główne kierunki wydatkowania środków unijnych przeznaczonych na rozwój przedsiębiorczości (w latach 2004-2020) to finansowanie bieżącej działalności, realizacja projektów wprowadzających innowacje technologiczne, zakup środków trwałych oraz badania i rozwój.

Absorpcję środków unijnych przez przedsiębiorstwa utrudniało wiele barier, przede wszystkim bariery prawne oraz finansowe (niewystarczające środki własne, zadłużenie). Równie skomplikowanym procesem było wykorzystanie środków unijnych przez sektor MŚP.

O absorpcji środków Unii Europejskiej przeznaczonych na rozwój przedsiębiorczości i jej zróżnicowaniu w województwach wschodnich i zachodnich decyduje wiele czynników społeczno-gospodarczych, instytucjonalnych oraz regionalnych. Jednym z nich jest poziom rozwoju gospodarczego, albowiem województwa Polski zachodniej są bardziej rozwinięte gospodarczo. Z kolei zapóźnienia w tym obszarze we wschodniej części kraju rzutują na mniejszą zdolność do efektywnego wykorzystania środków unijnych i realizacji projektów związanych z rozwojem przedsiębiorczości.

Podejście do aplikowania po wsparcie UE i wykorzystanie funduszy unijnych kształtuje specyfika lokalnego rynku pracy, potrzeby społeczności lokalnych oraz plany rozwoju regionalnego. Wspieranie rozwoju kompetencji przedsiębiorczych i podnoszenie świadomości o dostępnych źródłach finansowania przyczynia się w dużej mierze do lepszej absorpcji tych środków. Województwa zachodnie, o silnym sektorze badawczo-rozwojowym i innowacyjnym, mają większe szanse na ich wykorzystanie niż zapóźnione w tym względzie województwa wschodnie.

Fundusze europejskie (realizacja Programów Operacyjnych w latach 2007-2013 i 2014-2020) wpłynęły niewątpliwie na rozwój przedsiębiorczości w Polsce, zwłaszcza na powstawanie nowych firm, jednakże na przestrzeni badanych lat wskaźnik przedsiębiorczości nie zmienił się znacząco. Nadal centrami przedsiębiorczości są woj.: mazowieckie, zachodniopomorskie, pomorskie i dolnośląskie, natomiast województwa Polski wschodniej zamykają ranking.

Wskaźniki zatrudnienia osób w wieku 20-64 zarówno we wszystkich województwach zaliczanych do Polski wschodniej, jak też zachodniej uległy zdecydowanej poprawie dzięki napływowi środków unijnych. Dynamika tych zmian była dla strony zachodniej istotnie większa niż dla strony wschodniej.

Pozytywne efekty europejskiej polityki spójności widoczne są w tworzeniu nowych miejsc pracy oraz poprawie kwalifikacji pracowników. Jednakże nie zaobserwowano istotnie statystycznych różnic w wartościach wskaźnika „Nowe miejsca pracy w tys.” między województwami Polski wschodniej i zachodniej ($p=0.9542$).

Pozytywny wpływ funduszy unijnych jest bardzo widoczny w radykalnym zmniejszeniu stopy bezrobocia we wszystkich województwach kraju, która w regionach wschodnich jest obecnie zbliżona do regionów zachodnich.

O rozwoju przedsiębiorczości świadczy również poziom Produktu Krajowego Brutto na 1 mieszkańca, który w momencie wejścia Polski w struktury UE wartość w poszczególnych województwach Polski wschodniej kształtował się w granicach 35-40%, zaś w roku 2020 PKB *per capita* (w PPS) na mieszkańca wynosiło już 49,6-52,5%. Dla porównania w Polsce zachodniej w 2020 r. najwyższe w woj. mazowieckim – 117,3% średniej UE-27, w woj. dolnośląskim - 79,5%, w wielkopolskim – 78,6%. Zacieranie różnic regionalnych i nadrobienie dystansu do średniego poziomu UE, mierzonego PKB na mieszkańca, dzięki funduszom polityki spójności było najsilniej widoczne w Polsce wschodniej.

Polityka spójności oddziaływała pozytywnie na rozwój przedsiębiorczości zarówno w Polsce wschodniej, jak i zachodniej. Obecność Polski w Unii Europejskiej dała przedsiębiorcom możliwość korzystania z nowoczesnych ośrodków badawczych, parków technologicznych, inkubatorów przedsiębiorczości. Fundusze UE wspomogły rozwój różnorodnych sektorów gospodarki w Polsce Wschodniej, np. rolnictwa, przemysłu czy usług. Dzięki temu region stał się bardziej odporny na ewentualne spowolnienia w jednym sektorze i zyskał większą stabilność ekonomiczną.

Niestety, napływ funduszy strukturalnych wspierających rozwój przedsiębiorczości nie był w stanie zniwelować całkowicie różnic między tymi dwoma regionami Polski, ale zahamował ich pogłębianie się. Fundusze europejskie pozwoliły województwom wschodnim na rozwiązanie

wielu problemów regionalnych, jednak w dalszym ciągu nie zlikwidowały dysproporcji rozwojowych, będących wynikiem wieloletnich zapóźnień. Środki finansowe dostępne w ramach polityki spójności częściowo łagodziły skalę procesu różnicowania regionów. Mimo że lokalne gospodarki województw wschodnich rosły i rozwijają się z roku na rok, to zamożniejsze regiony rosły równie szybko, a czasami nawet szybciej. W efekcie dystans rozwojowy zmniejsza się dość powoli. Pozytywnym aspektem jest fakt, iż przynajmniej nie rośnie wewnętrzne rozwarstwienie Polski.